

Vällusten, sagorna och döden – Om Ivar Arosenius

apr182013

Skrivet av Thomas Notini

[Konst](#) - [Essäer om konst](#)

Ivar Arosenius föddes i Göteborg den 8 oktober 1878. Släkten Arosenius hade i flera generationer varit en släkt av präster och affärsmän. Anfadern Anders Jönsson Rank, som var tyghandlare i Västerås, bytte namn till Arosenius, vilket var en latinisering konstruerad av staden Västerås gamla namn *Västra Aros*. Bland Ivar Arosenius anfäder i rakt nedstigande led på fädernet fanns tre präster, men Ivars far Henrik bröt denna tradition och gav sig in på den militära banan. Han var påtagligt tekniskt begåvad, vilket i sin tur ledde honom till den militära Kgl. Väg- och Vattenbyggarkåren. Med löjtnants och så småningom kaptens grad blev han anställd som baningenjör vid Bergslagernas och Göteborg-Borås järnvägar och placerad i Göteborg, den stad som Ivar och hans närmaste konstnärskamrater ständigt skulle återvända till. Ivars mor Sigrid, född Rydén, var född och uppvuxen i Stockholm, och paret gifte sig 1872, det år då de slog sig ner i Göteborg.

I det Aroseniuska hemmet rådde ett brett kulturintresse, med en viss tonvikt på litteraturen. Pappa Henrik kunde recitera både Tegnér's *Fritjofs Saga* och Runeberg's *Fänriks Ståls sägner* utantill, och Bellman och många andra svenska och andra klassiska diktare hörde till de ständiga följeslagarna. Paret Arosenius var varmt troende och utövande kristna, men utan några drag av fundamentalism, och det fanns i religiöst avseende ingenting auktoritärt eller påtvingande i deras förhållande till sina barn.

Henrik och Sigrid Arosenius fick fyra barn, söner Ivar, Harald och Erik och dottern Ingegerd. Men en mörk skugga vilade över de båda äldsta sönerna Ivar och Harald. De led av obotlig och ärftlig blödarsjuka, av ett slag som enbart drabbar män. Idag skiljer man mellan minst tre olika slag av blödarsjuka, men då kunde man bara urskilja en form, och fastän Ivar och Harald måste följa en livslång medicinering, förefaller det som om de mediciner de fick inte hade någon som helst verkan. Sonen Erik var förskonad från blödarsjukan. Han blev civilingenjör men verkade även som konstnär och avled 1953 vid 73 års ålder. Sonen Harald avled 1889, bara fjorton år gammal.

Erik Arosenius har i en minnesbok som kom ut kort tid efter storebror Ivars död berättat om hur pappa Henrik gav näring åt barnens fantasi, när han under mörka vinterkvällar samlade dem framför brasan, "läste eller fantiserade ihop om bortröfvade prinsessor, om leda troll med tofviga mossgröna skägg, om dansande små älfvor i hvita slöjor" o.s.v. Här formades säkerligen den sagans värld som senare skulle komma att inta en så viktig plats i Ivar Arosenius måleri ända till slutet.

Självporträtt

Den svåra sjukdomen begränsade de båda bröderna Ivars och Haralds rörelsefrihet rätt avsevärt. Några vilda lekar utomhus kunde det inte bli fråga om. Minsta skråma eller knuff kunde få förödande konsekvenser. Bröderna var mest hänvisade till att vistas inomhus, och för Ivars del gav detta ett särskilt spelrum för att låta sin fantasi utvecklas. Han läste och tecknade mycket, och han övade upp sin känsla för språket, något som skulle bli till stor nytta för honom längre fram. Han skrev senare både poesi och prosatexter av påfallande hög litterär kvalitet och hade vid tiden före sin död mer omfattande planer på att bedriva författarskap vid sidan av måleriet.

I den litteraturläskande familjen fanns en rikhaltig boksamling, och till Ivars favoritläsning hörde sagor och reseskildringar. Starka inspirationskällor för hans senare konst var *Turkiska nationens Seder, bruk och klädedrägter* av Johan Hedenborg, utkommen 1839 och försedd med akvarellerade litografier, och förstås, inte oväntat, sagosamlingen *Tusen och en natt*, i en rikt illustrerad utgåva. I hans bildvärld kom ju fantasier kring det

orientaliska att spela en viktig roll. Karl Asplund hävdar i sin Aroseniusbiografi, att Arosenius på sin tid var den mest litterärt orienterade av de svenska bildkonstnärerna. Diktare som Shakespeare, Heinrich Heine, Gustaf Fröding och inte minst Bellman var några av hans litterära inspirationskällor. "Måleriets Bellman" var ett av de epitet man så småningom gav honom.

Under det första skolarbetet undervisades Ivar i hemmet av en privatlärare, men sedan kunde han börja i klass 2 vid Göteborgs Realläroverk.

Genom hela skoltiden ritade och målade Ivar mycket flitigt. Föräldrarna gladdes över hans konstnärliga anlag, och de ställde sig aldrig avvisande till att han skulle välja att bli professionell konstnär, tvärtom uppmuntrade de honom aktivt till hans yrkesval. De ansåg också att det fria konstnärssyrket skulle vara mer lämpat för honom än ett förvärvsarbete som anställd, med tanke på de återkommande perioder då hans sjukdom gjorde det omöjligt för honom att arbeta. Och han fick tidigt tillgång till akvarellfärger, det färgmaterial som skulle bli det flitigast använda i hans framtida konstnärssyrke. Ibland skaffade han sig litet extrainkomster genom att rita jul- och nyårskort, påskkort och andra vykort som han sålde till någon butik.

Den mjuka sidan i Ivar Arosenius temperament levde parallellt med ett hetsigt och lättantänt humör. Han var som barn ofta inblandad i slagsmål och handgripligheter, av och till även som vuxen. Vid sådana tillfällen fanns det lyckligtvis alltid någon till hands som snabbt kunde ingripa och avstyra det hela, eftersom ett slagsmål lätt kunde få dödlig utgång för den blödarsjuka Ivar. Hans språk, både

Prinsessan

när han talade och när han skrev brev, var späckat med svordomar och andra glosor av det mindre rumsrena slaget. Kanske förstärktes denna sida hos Ivar av den livslånga frustration som hans sjukdom måste ha medfört. Livet ut blev han genom blödarsjukan tvingad till att ligga till sängs längre tider, ibland även på sjukhus, då något blodkärl i näsan brustit eller en inre blodsutgjutelse fått hans knän att svullna upp kraftigt.

Genom hela tonårstiden tecknade han oupphörligt, och han klottrade gärna i skolböckerna och ritade karikatyrer av sina lärare.

1896, då han var 18 år gammal, började han utföra oljemålningar i litet format. Men oljefärgen kom Ivar Arosenius att använda endast sporadiskt under sin konstnärsbana. Det var med akvarell, gouache och tempera som han kände sig mest hemma.

Under det sista året i realskolan, 1896, hade Arosenius återkommande sjukdomsperioder och deltog endast sporadiskt i undervisningen. Men det förefaller som om han redan det året fick möjlighet att utanför skoltid studera vid Valands målarskola, där han en tid fick möjlighet att ha Georg Pauli som lärare. Hösten följande år, 1897, då han hade slutat i realskolan, blev han elev vid både Slöjdföreningens skola och Valands målarskola samtidigt. Georg Pauli hade slutat som lärare och efterträddes på Valand som lärare och föreståndare av Carl Wilhelmson – som skulle visa sig vara den ende lärare som den ganska lynnige och impulsiva Arosenius kunde dra jämnt med. På Valand lärde Arosenius känna konstnären Gerhard Henning, som skulle förbli Arosenius nära vän och förtrogne livet ut. Gerhard Henning, som var svensk men uppvuxen i Danmark, flyttade efter Arosenius död till Köpenhamn, där han övergav måleriet och kom att (som autodidakt) verka som skulptör och formgivare av porslinsfiguriner på Kongl. Dansk Porcelainsfabrik. Henning dog 1967 och framställs i de flesta konstnärspresentationer och konstkataloger som dansk konstnär.

Undervisningen vid Valand präglades av *Konstnärsförbundets* ideal. Konstnärsförbundet hade bildats 1886 av ett antal konstnärer, som blev kända under namnet "Opponenterna" och som motsatte sig de gamla och enligt deras uppfattning stela och föråldrade tänkesätt som rådde på Konstakademien ifråga om både organisation, undervisning och konstnärliga ideal. Särskilt reagerade de mot att Akademien var alltför trög med att ordna utställningar för sina elever. Konstnärsförbundet grundade också i Stockholm en egen skola, som många av tidens unga blivande konstnärer sökte sig till.

Carl Wilhelmson anslöt sig redan vid starten till det nya Konstnärsförbundets krets, och undervisningen på Valand var därför betydligt friare än på Akademien i Stockholm. Man tillvaratog här bättre de enskilda elevernas särart och individuella uttryckssätt, även om den grundläggande skolningen fortfarande byggde på de gamla klassiska grunderna: man

Vår Herres sångfågel, blyertsteckning

tecknade av gipsfigurer, man tecknade efter levande modeller – både påklädda och nakna – man satte sig grundligt in i perspektivlära, precisionsritning, färglära o.s.v.

Wilhelmson uppskattade mycket Ivar Arosenius talanger och ansåg honom vara sin mest begåvade elev. Redan tidigt fanns det i Arosenius sätt att måla ett utpräglat dekorativt drag som han behöll och vidareutvecklade under hela sin konstnärsvana. Dekorativt måleri låg i tiden, nu när den kontinentala jugendstilen och den brittiska Arts and Crafts-rörelsens ideal började vinna terräng, och flera av Arosenius konstnärsvänner var ursprungligen utbildade till dekorationsmålare, däribland Gerhard Henning, Ole Kruse och Birger Palme.

Arosenius, liksom de flesta av hans konstnärsvänner, tog alltså från början avstånd från de akademiska, realistiska konstidealen och sökte sig till ett friare formspråk och en symbolmättad bildvärld, ofta av mycket burlesk art, där fantasin gavs ett större spelrum.

Men den konstgenre som först tilldrog sig Ivar Arosenius intresse var karikatyren och skämtteckningen. Det karikerande sättet att framställa människogestalter och situationer fanns med i Arosenius måleri under hela hans konstnärsvana. Humorn och spjuveraktigheten skiner inte bara igenom hans konst; det genomsyrade också hans umgänge med sina vänner. Karikatyren hade visserligen redan en lång historia, både utomlands och i Sverige, men för Arosenius blev Albert Engström och hans tidning *Strix* en av de stora förebilderna.

Carl Wilhelmson, och många med honom, ställde sig ganska undrande när Ivar Arosenius 1898 beslutade sig för att bege sig upp till Stockholm för att söka in vid Konstakademien. Varför lämnade han Valand, där han trivdes så bra? Varför sökte han sig bort från undervisningen hos Wilhelmson, som visade honom så stor förståelse och uppskattning? När vännen Gustaf Uddgren ställde denna fråga, lär Arosenius ha svarat, att *"föräldrarna fordrade det, därför att de inte trodde att man kunde bli en 'riktig' målare om man inte gått igenom den skärselden."*

I slutet av augusti 1898 kom Ivar Arosenius alltså till Stockholm för att genomgå de obligatoriska inträdesproven vid Kungliga Akademien för de Fria Konsterna. Proven lyckades bra, och Arosenius fick bo inackorderad hos en familj som hans föräldrar kände.

På Valand i Göteborg hade Arosenius levt ett ganska lugnt och stillsamt liv som flitig konstelev. I Stockholm hamnade han plötsligt i en helt ny livssituation. Nu var han borta från hemmet och fick klara sig på egen hand. Han kom in i konstnärskretsar som levde ett utpräglat bohemliv, vilket så småningom skulle sätta sin prägel även på Arosenius livsstil. Bruket av alkohol var ett tämligen nytt inslag i hans tillvaro och skulle efter hand bli rätt omfattande. Arosenius-biografen Björn Fredlund uppger också, att någon mindre kvalificerad läkare skulle ha gett Arosenius det säregna rådet att konsumera alkohol, med motiveringen att det skulle få hans blod att koagulera bättre.

Kärlekens duellanter

Arosenius mötte på den konservativa Konstakademien ett mer uttalat krav på korrekt, realistisk verklighetsåtergivning. Det gick emot de formideal och uttryckssätt som Arosenius och många med honom redan börjat göra till sina, men det hjälpte honom också att bli klar över sin egenart och sin konstnärliga målsättning.

Förutom en strängare och mer krävande undervisning i de ämnen som förekom på Valand tillkom här på Konstakademien även undervisning i anatomi. Lärare i anatomi var den kände Stockholmsläkaren Carl Curman (som bl.a. grundade Sturebadet).

Men tiden på Konstakademien varade inte mer än i ett år. Arosenius vantrivdes med de stela undervisningsformer och de konservativa ideal som härskade på Akademien, och i ett brev till föräldrarna klagar han över att han måste *"gå bort sin dyrbara studietid med att rita antik till dess man råkar in i ett gipsmanér hvarur man har svårt att komma ur"*. Kamraten Gerhard Henning kom upp från Göteborg till Stockholm på sensommaren 1899 för att söka in vid Konstakademien men misslyckades. Han sökte då in på Konstnärsförbundets skola, där Richard Bergh var föreståndare och lärare. Henning berättade för Arosenius om den progressiva anda som rådde vid Berghs skola, och Arosenius kände sig starkt lockad att gå över dit. Sagt och gjort. Arosenius tog kontakt med Richard Bergh och blev bedömd av både Bergh själv och Carl Larsson, Bruno Liljefors och Karl Nordström. Han blev omgående antagen som frielev vid Konstnärsförbundets skola.

Richard Bergh var en på sin tid erkänt liberal och progressiv lärare. Det rådde enligt många vittnesbörd en fri och kamratlig anda på hans skola, och Bergh menade att lärare och elev tillsammans skulle resonera sig fram till lösningar på de konstnärliga problemen, medan läraren å sin sida skulle ha frihet att i undervisningen ta upp sådant som han var särskilt intresserad av.

Till att börja med fann Arosenius undervisningen vid skolan givande. I en av sina skissböcker skrev han ner ett litet manifest som Bergh författat och spikat upp på skolans anslagstavla:

"Endast narren och dillettantsjälen gå och vänta på inspiration för att komma i arbete. För den verkliga konstnären kommer inspirationen under arbetet liksom aptiten kommer medan man äter. Först och endast genom ett flitigt och oafbrutet tecknande och målande lär man sig att se. Det är först när man ser som inspirationen kommer."

Men snart skulle förhållandet mellan Arosenius och Bergh börja knaka i fogarna. Den hetlevrade och individualistiske Arosenius fick allt svårare att acceptera lärarauktoriteten. Han ville att hans fantasi skulle lämnas helt fritt utlopp i hans konst. Studiekamraterna i Stockholm började kalla honom "opponenternas opponent". Den totala brytningen kom 1901, då Arosenius avböjde att måla ett stilleben som Bergh gett sina elever i uppgift att avbilda. Bergh reagerade ganska bryskt mot Arosenius och gick tvärs över gatan och köpte tre

Konfekt (Ester Sahlin)

röda äpplen, som Arosenius istället fick i uppgift att måla av. När han sedan visade Bergh resultatet, fällde Bergh en mycket sarkastisk kommentar, som för Arosenius blev droppen som fick bägaren att rinna över. Arosenius reste sig och gick iväg för att aldrig mer återvända till skolan. Men innan han försvann hade han på anslagstavlan hängt upp sin äppelstudie och under den skrivit ”Galläpplen”.

Ivar Arosenius återvände i början av våren 1901 till hemstaden Göteborg. Bäste vännen Gerhard Henning hade återvänt dit året innan. Tiden i Stockholm hade inte varit särskilt produktiv för Arosenius. Den svenska huvudstadens konstklimat och kärvare anda passade honom inte och lade sordin på hans skaparkraft. Men det var inte med odelad förtjusning som föräldrarna såg honom hemma igen. För andra gången på kort tid hade han avbrutit sina studier, som ju varit avsedda att ge honom en stabil grund att stå på som konstnär. Hans livsstil hade nu blivit ganska bohemisk, vilket också väckte föräldrarnas ogillande. Men han gick nu snart tillbaka som elev vid Valand, och Carl Wilhelmson, som inte alls tagit illa upp att han valt att studera i Stockholm, tog återigen emot honom med öppna armar.

Och på Valand fick han den frihet för sitt arbete som han önskade och kände behov av. En av studiekamraterna, Signe Lagerlöw, har berättat, att Wilhelmson nu aldrig korrigerade något av det som Arosenius målade – han bara satt en stund under tystnad vid Arosenius staffli, småpratade litet med honom emellanåt, reste sig och fortsatte. Kanske hade ryktet om hans sammandrabbning med Richard Bergh i Stockholm gått före honom...

Snart bildades på Valand ett litet tätare koteri som bestod av Arosenius och de tidigare nämnda Gerhard Henning och Birger Palme samt av den döve målaren och författaren Nils Selander och den tidigare nämnde dekorationsmålaren Ole Kruse. Om denne Kruse står i de flesta Aroseniusbiografier, att han var född och uppvuxen i Danmark, men det är en sanning med modifikation. Kruses hemstad *Haderslev* hette 1868, Kruses födelseår, *Hadersleben* och låg i det tidigare danska hertigdömet Slesvig, som 1864 hade erövrats av det tyska Preussen. Det skulle dröja ända till 1920 innan Kruses danska hemstad åter tillhörde Danmark. Koteriet studerade inte bara konst utan även skönlitteratur och filosofi. Kierkegaard, Kant, Schopenhauer och Nietzsche hörde till de ivrigast diskuterade filosoferna.

Ole Kruse var alltså uppvuxen med två kulturer, den danska och den tyska. Och när han efter flera år av gesällvandringar på kontinenten kom till Göteborg och Valand, framstod han snart som en av de färgstarkaste och originellaste personerna i det unga konstnärskollektivet.

Kruse hade idéer om att grunda en konstnärsgemenskap som skulle ha karaktären av en klosterorden, ledd av strängt asketiska ideal och där konstverken skulle vara avsedda som en lovsång till Gud. Den levnadsglade och jordnära Arosenius, liksom troligen de flesta av

Rus

Valandkamraterna, hade svårt att ta denna sida av Kruse på riktigt allvar. Men när det gällde Kruses rent konstnärliga idéer, lyssnade de på honom uppmärksamt.

Relationen mellan Kruse och Arosenius blev ett ömsesidigt givande och tagande. Arosenius inspirerade Kruse till en att ge större utrymme åt fantasin i sitt måleri. Kruse, som hämtat stor del av sina lärdomar från John Ruskin, William Morris, Arts and Crafts-rörelsen och den nordiska folkkonsten, inspirerade i sin tur Arosenius till den rena, enkla och dekorativa form, som skulle bli så kännetecknande för Arosenius måleri. Kanske ligger också Kruse bakom det förhållandet, att Arosenius så sällan målade i olja. Kruse betecknade oljefärgen som "en Fristelse og en Fare" och förordade istället akvarell och den medeltida temperatekniken, som ju är betydligt mer komplicerad, även rent materialtekniskt.

Arosenius och Kruse stod till en början nära varandra och utförde t.o.m. målningar tillsammans. Men Kruse hade, liksom Arosenius, ett hetlevrat kynne och dessutom en ganska dominerande personlighet. I en karikatyr återger Arosenius Kruses vilda gester. I en annan karikatyr efter Konstföreningens höstutställning 1901 visar han hur Kruse driver ett antal äldre konstnärer nerför trapporna med hjälp av en piska.

Det är nästan obehövt att påpeka, att två så viljestarka naturer som Arosenius och Kruse inte i längden kunde dra jämnt. Så småningom kom det till en fullständig brytning, och efter den avbildar Arosenius i en akvarell Ole Kruse som ett elakt troll. Kruse levde till 1948 och verkade hela tiden i Sverige, där han utförde dekorativa arbeten bl.a. i kyrkor.

1901, på våren, introducerade Signe Lagerlöw en ung kvinna från Eslöv i konstnärskretsen. Hennes namn var Ester Sahlin, född 1881, och hon ägnade sig inte själv åt bildkonst utan skulle så småningom bli en framgångsrik skådespelerska, med motspelare som Olof Winnerstrand, Tollie Zellman, Gösta Ekman, Pauline Brunius och Edvin Adolphson. Hon hade mycket breda kulturella intressen och trivdes mycket väl bland de till övervägande delen manliga konstnärerna. Och med sin skönhet, sitt livfulla intellekt och sitt spirituella kynne satte hon deras känslor i svall. Efter en viss kamp med Gerhard Henning om gunsten var det till sist Arosenius som avgick med segern. Arosenius och Ester Sahlin blev ett par redan på hösten 1901.

Ester Sahlin blev Ivar Arosenius första stora kärlek, och det råder väl inget tvivel om att relationen var ömsesidig. Med tankeväckande symbolik kallade Ester ibland Ivar "kaktusknoppen som står färdig att brista ut". Men under en stor del av sin relation bodde de skilda åt och träffades mestadels sporadiskt. Ivar bodde tidvis i kamraten Ernst Spoléns föräldrahem i Värmland, för att få mera ro kring sitt måleriarbete. Ester vistades i Skåne. Som skådespelerska var Ester Sahlin i stort sett autodidakt, och redan från sommaren 1903 var hon medlem i det resande Håkansson-Svennbergiska teatersällskapet.

Omslag till Kattresan i japansk översättning

Brevväxlingen mellan Ivar och Ester var naturligtvis intensiv. Men hösten 1903, när Ivar just hade anlänt till Paris för vidare konststudier, kom till sist det stora slaget. Ester berättade i ett brev att hon fäst sig vid en annan man och att allt var slut mellan dem. Hela Ivars värld rasade samman i en enda stor häxkittel av förtvivlan, ursinne och ångest om vartannat, vilket överskuggade större delen av Ivars Parisvistelse. Bakgrunden till det Ester meddelade i sitt brev var det faktum att hon väntade barn med en man som senare skulle komma att överge henne. Barnet adopterades bort, och Ester var senare i livet gift tre gånger, men utan att få barn – en stor sorg för henne. Hon avled 1959 och hade då lämnat teatern sedan lång tid tillbaka.

Naturligtvis är Ester Sahlin motiv i många av Ivar Arosenius målningar, både före och efter brytningen. Hon gick alltid klädd i rött, och han avbildar henne mestadels i röd klädsel eller på något sätt symboliserad med den röda färgen. Han gjorde rätt få renodlade porträtt av henne, men desto fler bilder där hon på något sätt finns med i motivet, ibland tillsammans med honom, ibland i olika situationer. Efter brytningen, där vreden och förtvivlan dominerar framställningen, finns hon några gånger symboliskt representerad: som en blomma, som ett blödande hjärta eller rentav som en Parisisk mordscen.

Att studera en tid utomlands var, och är väl än i denna dag, mer eller mindre ett måste för de flesta konstnärer. Ivar Arosenius far hade avlidit 1902 men inte efterlämnat några ekonomiska tillgångar, tvärtom visade han sig ha varit rätt hårt skuldsatt. Modern kunde alltså inte bidra till Ivars fortsatta studier. Några av faderns vänner samlade därför ihop en summa, som modern fick ta hand om, och så kunde studieresan förverkligas. De första anhalterna var Berlin och München med sina rikhaltiga konstsamlingar, som han tog starka intryck av. Arosenius åtföljdes på resan av två vänner från Göteborg. Hans svåra sjukdom gjorde det omöjligt för honom att resa ensam, det måste alltid finnas någon i hans närhet ifall han skulle drabbas av en svår blödning.

Nästa anhalt på utlandsresan var således Paris, där det fanns en stor svensk konstnärskoloni med många av Ivars vänner från både Göteborg och Stockholm. En av dessa, Axel Törneman, karikerade han i ett porträtt som driver med Törnemans symbolistiska konststil.

Men som tidigare nämnts, förbistrades Arosenius Paristid av brytningen med Ester Sahlin. I Paris drabbades han också av en av sina svårare sjukdomsperioder och vårdades av vänner i den nordiska konstnärskolonin. Han trivdes heller aldrig i Paris, vare sig i själva staden eller i dess konstliv. Han var aldrig reguljär elev vid någon konstskola men besökte, i likhet med Helmer Osslund, av och till Académie Colarossi, där normannen Christian Krohg undervisade.

I mars 1905, efter ett lyckat deltagande i Independentsalongen, bröt Arosenius upp från Paris och reste med upplånade pengar via Antwerpen hem till Göteborg. För Arosenius själv framstod Parisvistelsen som förspild tid; behållningen hade varit den konst han kunnat se i de stora museerna.

Originalteckning till Kattresan

Det finns tre framträdande motivkretsar i Arosenius konst: dyrkan av Bacchus och Venus och den fantasifulla sagovärlden. Men både den erotiska kärleken och det backanaliska ruset ställs i förhållande till döden och förgängligheten. Som tidigare antytts, var Arosenius åtminstone tidvis – fram till dess han gifte sig och bildade familj – påtagligt beroende av alkohol. I sin konst framställde han ofta detta i motiv där vinguden Bacchus figurerar. Och i likhet med sin själsfrände Bellman hade han inga illusioner ifråga om det man med dagens socialstyrelsesvenska skulle kalla alkoholens skadeverkningar. I hans skildringar av ruset återges såväl rusets sällhet som dess förnedring och förfall.

Bellman skrev som bekant: "Drick ur ditt glas, se döden på dig väntar." Arosenius skrev i en fabel med titeln "Lifvets saftbutelj" (som är en symbolisk omskrivning för ruset): *"Men hvarje lifvets saftbutelj är till hälften fylld med himmel och till hälften med helvete, och man lurar inte gud med att bara dricka halfbuteljer."* (Som en liten kuriositet kan nämnas, att nykterhetsrörelsen vid den stora minnesutställningen 1909 uttalade sig mycket positivt om Arosenius Bacchusmålningar, särskilt den mycket uppmärksammade temperamålningen "Rus", som godtemplarna betraktade som en storartad nykterhetspredikan.)

Människornas promenad genom lifvet och deras olika sätt att därunder fördrifva tiden

Venusdyrkan var en del av Arosenius livsbejakande hållning. Hans erotiska eskapader började tidigt, men det fanns bara två kvinnor som blev föremål för hans stora kärlek: Ester Sahlin och Eva Adler, som han mot slutet av sitt liv gifte sig och bildade familj med. Beträffande Venus roll som motivkrets i Arosenius konst skriver Karl Asplund: *"Men det är inte så enkelt, att det bara är fru Venus och den gamla Eva vi ha att räkna med. Det evigt kvinnliga i den köttsliga mening Arosenius ger det lever i många gestalter var man kommer."*

Som tidigare nämnts, bar Arosenius från uppväxttiden med sig sagornas värld som en ousinlig inspirationskälla. Denna kärlek till sagan tar ofta form i bilderböcker med sagoserier, som ibland är återgivningar av kända äldre folksagor, ibland sagoberättelser som han själv skapat. Asplund skriver om dessa att *"de tillhöra också det mest fullgångna, det mest poetiskt haltfulla och spirituella i hans produktion"*.

1905, efter hemkonsten från Paris, lärde Arosenius känna Ida Adler, som då var elev vid Valand. Liksom ifråga om Ester Sahlin uppstod även i förhållandet till Ida Adler en rivalitet mellan Gerhard Henning och Arosenius. Henning började kalla henne *Eva*, och det förnamnet behöll hon livet ut. Och fastän Arosenius även denna gång avgick med segern, rubbade det inte Hennings och Arosenius vänskap.

Redan i slutet av året var Ivar och Eva ett par. Den rabulistiske Ivar föraktade egentligen borgerliga institutioner som äktenskapet, men gav till sist med sig ifråga om giftermål. I januari introducerades han för Eva Adlers familj. Evas mor inledde det hela med att ge Ivar en rejäl avbasning, eftersom han "hade gått sakramentet i förväg", som Sven Sandström uttrycker det. Eva var redan gravid i fjärde månaden, men efter avbasningen var allt frid och fröjd, och förhållandet mellan Ivar och hans svärmor blev efter hand riktigt hjärtligt.

Bröllopet gick så av stapeln den 26 februari 1906, i Skölvene prästgård i närheten av Evas föräldrahem, gården Sämsholm i Västergötland.

Ivar och Eva bodde sedan resten av året i Åby utanför Norrköping men flyttade sedan vid årsskiftet till en stuga i Älvängen i Göta Älvdalen. Före inflyttningen byggdes huset om för att passa den unga familjens behov. Huset vinterbonades och där inreddes en ateljé. Den 4 juli 1906 hade dottern Eva Benedicta Elisabeth, kallad Eva, fötts.

Ivar Arosenius liv gick nu in i betydligt lugnare banor, men han förblev ändå under de sista åren oförtrutet produktiv. Han drömde om att få utföra stora dekorationsarbeten, i både kyrkor och restauranger. Hans flitigast anlitade modeller under denna tid var naturligtvis hustrun Eva och dottern Eva, som kallades "Lillan". Och han hade ett flertal framgångsrika utställningar och kunde hyggligt försörja sig själv och familjen med sin konst. Arosenius var vid sin tidiga bortgång en uppskattad – om än inte oomstridd – konstnär.

Vid jultid 1908 drabbades han av en halsinfektion som i början inte verkade vara av det allvarligare slaget. Men den förvärrades, och vid nyår kunde han inte tala utan måste förmedla sig med hjälp av skrivna lappar.

Natten mellan den 1 och 2 januari 1909 reste sig Ivar upp, gav ifrån sig ett rosslande läte, vacklade och föll omkull. Ett blodkärl i halsen hade brustit och han hade kvävts till döds, 30 år, två månader och 24 dagar gammal. Han lades på lit de parade i galleriet innanför förstukvisten. Vänner, släktingar och en stor del av den västsvenska konstnärskolonin kom för att ta ett sista farväl. Han gravsattes på Östra kyrkogården i Göteborg. Aroseniusbiografen Axel L. Romdahl hyllade Ivar Arosenius minne med att citera en dikt av den tyske poeten Clemens Brentano:

*"O trauret nicht um seinen frühen Tod!
Er lebte nicht, er war ein Morgenrot."*

Thomas Notini

Litteratur

Axel L. Romdahl: Ivar Arosenius. Tjugonio bilder i färg. Göteborg 1909.

Karl Asplund: Ivar Arosenius. SAK:s publikation XXXVII. Stockholm 1928.

Sven Sandström: Ivar Arosenius – hans konst och liv. Stockholm 1959.

Björn Fredlund: Ivar Arosenius. Stockholm 2009.

Jan Sahlin: Till minnet av Ester Sahlin. Föredrag hållet vid Sahlinska släktföreningens möte (u.å.).

Inline [article](#) positioning by [Inline Module](#).

[< Föregående](#)

[Nästa >](#)